

литературом о предмету, чешком, словачком, пољском, румунском и мађарском, студијама историчара, етнолога и филолога. Сâм је написао више студија из ове области. Значајно је што се писац послужио изворима многих чехословачких архива, од највећих до најмањих градова, изворима пољског архива у Тешину и мађарског архива у Будимпешти. На основу богатих података из архивских извора, писац је дошао до нових сазнања и закључака. Утврдио је: да влашка колонизација у Зап. Карпатима почиње крајем XV в., да се ради о елементу из Сред. Карпата (а не домаћем као што се мислило), о елементу влашког (румунског) језгра, који је у даљем сељењу примио нове елементе, украјинске и пољске, доцније и словачке, послије Тридесетогодишњег рата. Миграција се није вршила све више и више ка западу само из самовољних и номадских побуда, него и из економских. Што се тиче влашко-номадског права и влашког војводског звања у Зап. Карпатима, дошло се до нових доказа. Отпадају два стара закључка: да су војводе XVI—XVII в. били службеници постављани од власти, и да није било насеља основаних помоћу влашког права. Напротив, ови Власи су током та два стољећа свуда одржали знатан дио личне слободе; свуда су имали властиту војводску организацију. Често су били везани за велепосједе, највише тзв. „влашким данком“, а понегдје, као у Словачкој, и другим (грађанским) обавезама. Обично су надовезивали на мјесну планинску организацију. И свуда су доносили и спроводили дотада непознате начине производње, нова знања у погледу прераде млијека и вуне.

Десет опсежних расправа објављених у ова два зборника *Словенских историских студија* Чехословачке академије наука претстављају врло значајан допринос проучавању историје узajамних словенских односа. То су огледи нових становишта историских посматрања и нових метода проучавања прошлости.

Р. Ковијанић

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS, ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADEMIE
VIED, ROČNÍK V (1957), ČÍSLO 6, BRATISLAVA.

Овај број *Словачке етнографије*, часописа Словачке академије наука, доноси на уводном мјесту кратак чланак *Успомени Владимира Ивановича Чичерова*, професора Московског универзитета и члана Академије наука СССР, познатог совјетског етнографа, који је умро 11 V 1957. Уредништво истиче његову велику научну дјелатност и његово бављење у Словачкој (1955), гдје је одржао низ научних предавања из совјетског фолклора. Не-

гова главна дјела су: О постанку рускога епа (1947), Онењске билине, I—III (1948), Школе приповједача епа у Заонежу (1948), О руским коледским пјесмама (1948), О пјесничком стваралаштву руског пролетаријата у обдобљу масовног радничког револуционарског покрета 1890—1907 (1953), О календарској поезији и обради (1954), Историски спјевови (1956), О пољопривредним годишњим обичајима, I—II (1957). Чичеров је био сауредник „Извјестија“ Академије наука и часописа „Совјетска етнографија“. Учествовао је у приређивању великог дјела Стваралаштво народа СССР; познатог као Златна књига усменог књижевног стваралаштва совјетског народа, које се појавило о 20-годишњици Велике октобарске револуције.

Прву расправу, *Прилог проучавању међуетничких утицаја у народном причању*, написали су Линда Дег, из Будимпеште, и Јаромир Јех, из Прага (Linda Dégh — Jaromír Jech, *Príspevek k štúdiu interetnických vlivů v lidovém vpravování*), стр. 567 — 605. Писци су проучавали фолклор словачког насеља Пилишсенткерест у Мађарској, 32 км сјеверно од Пеште. Нашли су на доброд народног приповједача Александра Павлењака, Словака, који говори мађарски као словачки, који је од сусједних Нијемаца прилично научио њемачки, у Кракову нешто пољски, у рату нешто италијански. Од њега су забиљежили три кратке хумористичке приче, односно анегдоте, које им је испричао на словачком и на мађарском језику. Прва је из богатог циклуса прича о краљу Матији Корвину-Хуњади (1443—90), „Матијаш краљ“, у којој се износи како су Цигани радили на краљевом имању за вријеме жетве. Друга је из циклуса прича о Циганима, „Циганин и свештеник“. Циганин пошао у цркву на причест. Док је свештеник држао проповијед, Циганин се тајно увукао у његову кућу и украо шунку из котла која се кувала са купусом, капу са чивилука и златни крст на ланцу. На исповиједању, свештеник га је питао да каже шта је учинио — добро или зло. Циганин је одговорио: да му је истјерао свињу из купуса, да је скинуо капу кад је ушао у његову кућу и да је ставио крст на себе. Свештеник га је похвалио; али кад је дошао кући видио је шта је све Циганин урадио. Онда му је забранио да три године не смије јести месо, пити вино, спавати са женом и да се не може причестити. Трећа је анегдота из циклуса прича о Јаношнику, словачком хајдучком харамбаши с почетка XVIII в., народном јунаку у отпору против народних тлачитеља-феудалаца, познатом код нас по истоименом чехословачком филму. Двије жене имале су сасвим супротна мишљења о борби Јаношика и његове дружине. Јаношик је једну казнио а другу наградио, према заслугама. — Писци су се много задржали на детаљној анализи мотива, на поређењу словачке и мађарске верзије и тражењу сличних мотива у народној прози уопште. Дошли су до закључка: да су Словаци примили од Мађара причу о краљу Матијашу, а Мађа-

ри од Словака причу о Јаношику; док прича о свештенику и Циганину припада хуморескама међународног типа. — Вјерујемо да мотив приче о краљу Матијашу постоји у усменој прози Словеније и сјеверне Хрватске, а мотив о свештенику и Циганину, можда, у народној прози Јужних Словена. Ова студија може бити од користи за наше испитиваче међуетничких утицаја код наших и сусједних народа.

Другу расправу, *Укоснице словачких жена у Тоткомлошу*, написао је Берђ Табори (Dyörgy Tábori, Ihlíčky slovenských žien v Tóthkomlősi), а мађарског рукописа превео Аугустин Мика. Сељачке жене у Словачком Комлошу носе још и данас украшене укоснице („шнале“ за „пунђу“). Раније су их правиле домаће занатлије од волујског рога, а од 1870-тих година од метала, највише од месинга. У средини укоснице мајстор је урезавао годину прављења и име дотичне жене, односно иницијале њеног имена и имена њеног мужа. Слободна поља са стране украшавао је разном орнаментиком. Расправа је илустрована фотографијама и нацртима (стр 609—20).

У рубрици „Материјали“ објављен је прилог *Занатска израда обуће у Пуканицу*, пише Јан Бродњански (Brodnianski). Ријеч је, углавном, о чизмама, које Словаци и Словакиње носе у свако доба године, као и Мађари. Описује се начин израде и набрајају многе алатке, које се приказују нацртима.

У рубрици „Архив“, Вицент Седлак саопштава *Историске изворе о хајдуку Јакубу Суровцу* (на латинском), односно о хватању хајдука Суровца и његова друга Томаша Грегуша, који су се, по примјеру Јаношика и његове дружине, одметнули од власти из незадовољства које је владало у народу против насиља феудалаца. Погубљени су на мученички начин у Брезну 1740 г. — Марија Јершова саопштава записе једног словачког учитеља с краја XVIII в., под насловом *Из словачког народног вјеровања*.

У рубрици „Извјештаји“, Соња Ковачовичова саопштава *Фолклористичка посматрања у Румунији*, уз богату илустрацију фолклором и рељефима са споменика цара Трајана у Добруци. — На крају су два приказа и богата *Библиографија словачке етнографије и фолклористике за 1954—5 годину*.

Р. Ковијанић

Др МИЛАН ПРЕЛОГ: ПОРЕЧ, ГРАД И СПОМЕНИЦИ

(Издање Савезног института за заштиту споменика културе,
Београд 1957)

Сасвим је сигурно да је ова пажње вредна монографија била очекивана књига, не само зато што попуњује једну потребу